Rapport 2011:85

Arkeologisk utredning etapp 1 och 2

Två vindkraftverk vid Lottstad och Vävinge

RAÄ 1, 3, 4, 6 m fl
Lottstad 2:6 och Vävinge 6:2
Skeppsås socken
Mjölby kommun
Östergötlands län

Mats Magnusson

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM

AVDELNINGEN FÖR ARKEOLOGI

Två vindkraftverk vid Lottstad och Vävinge

Innehåll

Sammanfattning 2
Inledning 4
Områdesbeskrivning 4
Syfte 7
Metod och dokumentation 8
Resultat 8
Vindkraftverk 1, Vävinge 6:2 8
Tillfartsväg, Lottstad 2:6 11
Vindkraftverk 2, Lottstad 2:6 12
Slutsatser och åtgärdsförslag 13
Referenser 13
Tekniska uppgifter 14

Bilaga 1. Anläggningsbeskrivningar 15

Omslagsbild: Schakt vid platsen för vindkraftverk 1, med Lottstad i fonden. Mot söder. Foto Mats Magnusson.

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM
AVDELNINGEN FÖR ARKEOLOGI
Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandsmuseum.se • www.ostergotlandsmuseum.se

Sammanfattning

Under oktober 2011 utförde Östergötlands museum en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 inför uppförandet av vindkraftverk på fastigheterna Lottstad 2:6 och Vävinge 6:2 i Skeppsås socken, Mjölby kommun, Östergötlands län. Inledningsvis utfördes en kart- och arkivgenomgång över området. Därefter drogs sökschakt på de två platserna för de tänkta vindkraftverken liksom på delar av den tillfartsväg som skulle dras mellan dessa. På den ena undersökningsplatsen framkom flera diken och gropar som sannolikt har efterreformatoriska dateringar.

Arbetet utfördes på uppdrag av VävingeVind AB. Totalt drogs tolv sökschakt vilka tillsammans täckte en yta av ca 440 m^2.

Mats Magnusson
antikvarie

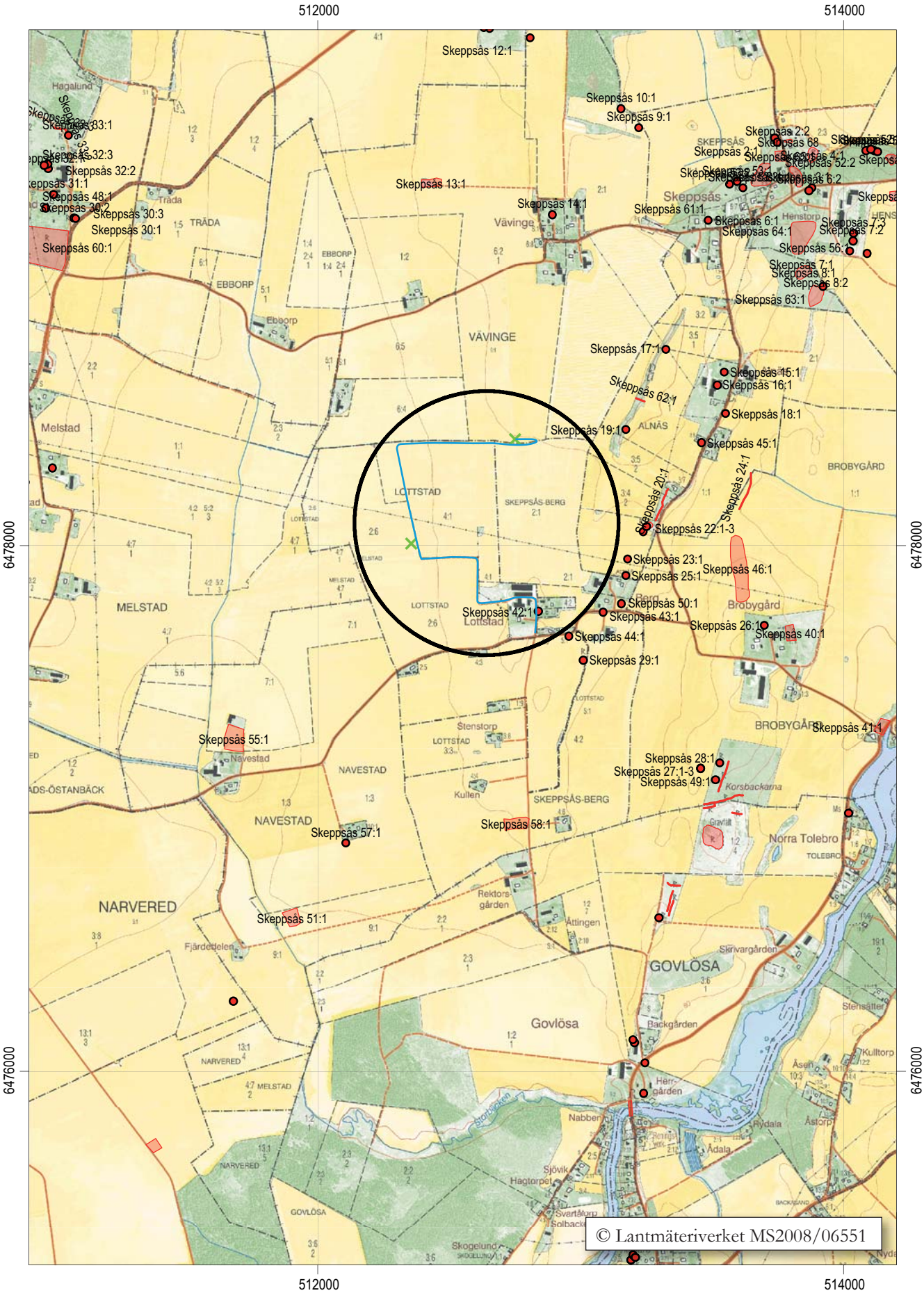

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan, blad 64F 7b NV, med undersökningsområdet markerat. Skala 1:20 000.

Inledning

Östergötlands museum utförde under oktober 2011 en arkeologisk utredning, etapp 1 och 2, inför uppförandet av två vindkraftverk på fastigheterna Lottstad 2:6 och Vävinge 6:2 i Skeppsås socken. Mellan de två platserna för vindkraftverk skulle även befintlig väg breddas och förstärkas samt ny väg dras. Totalt grävdes tolv sökschakt inom undersökningsområdet. Den totala undersökningsytan var ca 440 m^2 (ca 220 löpmeter).

Den arkeologiska förundersökningen utfördes efter beslut från Länsstyrelsen Östergötland. Uppdragsgivare var VävingeVind AB som också svarade för de arkeologiska kostnaderna. Ansvarig för den arkeologiska utredningen och utformningen av rapporten var undertecknad.

Områdesbeskrivning

Utredningsområdet är beläget i åkermark i en mycket fornlämningsrik trakt i Skeppås socken, mellan Fornåsa i norr och Skänninge i söder. Trakten ingår i fullåkersbygden väster om Linköping.

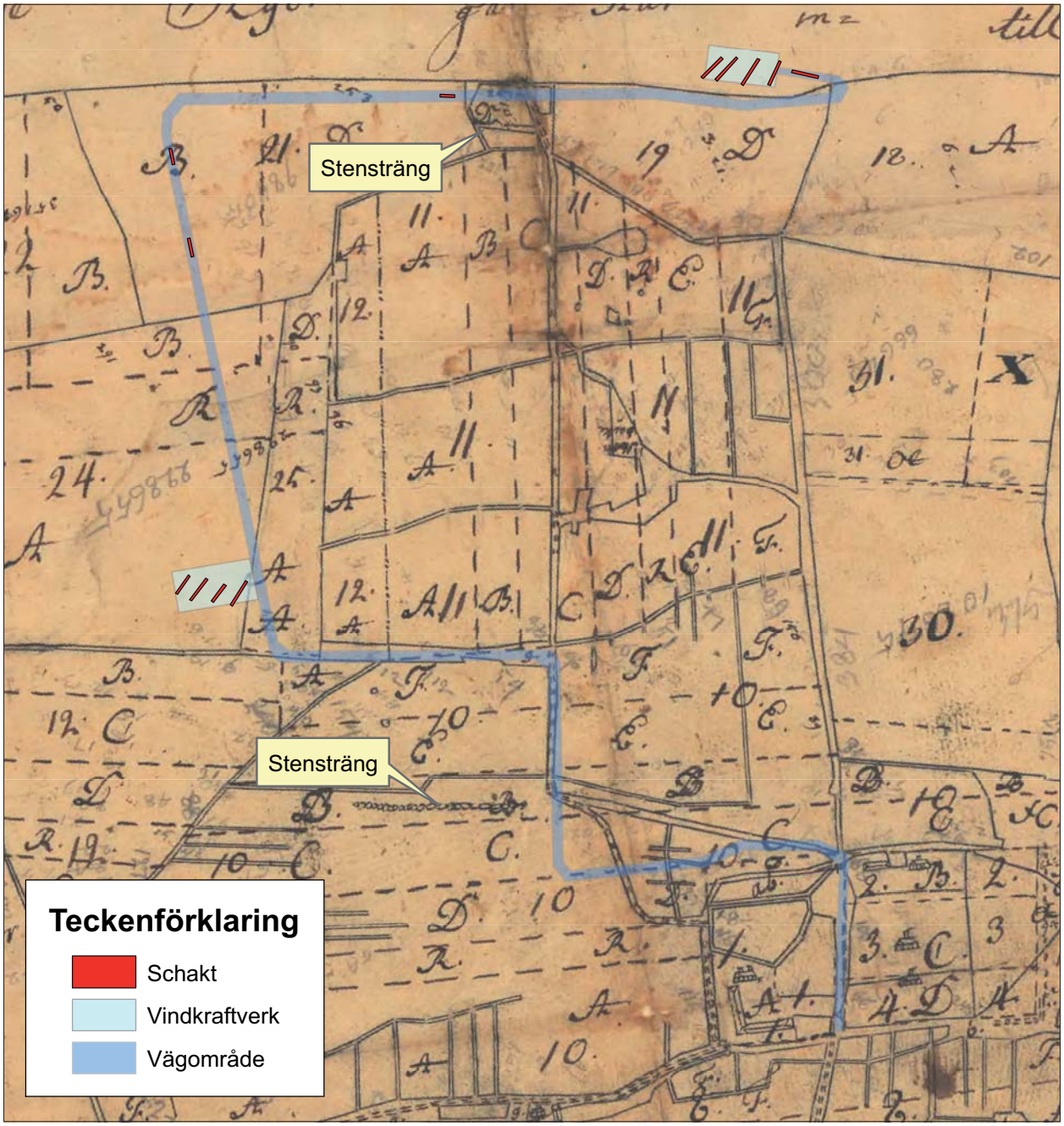

Figur 3. Storskifteskartan från år 1760 (rektifierad) över Lottstad med undersökningsområdena markerade (LMM 05-skp-7). Skala 1:5000.

De aktuella fastigheterna är belägna sydväst om Skeppsås kyrka. Från Skeppsås kyrka sträcker sig en ås åt söder ner mot Lottstad gård. På åsen finns en mängd fornlämningar, bl a gravfälten RAÄ 1, 3 och 4 samt gravarna RAÄ 6, 22, 29 och 53. Strax öster om Lottstad finns också en fyndplats för en stenyxa, RAÄ 50.

Det finns inga kända fornlämningar inom utredningsområdet. Mångårig arkeologisk erfarenhet, bl a från ett stort antal utredningar inför uppförande av vindkraftverk på slättbygden i västra Östergötland, talar dock för att det kan finnas fornlämningar under mark, både i form av gravar och boplatslämningar. Inte minst de höjdlägen, som vindkraftverk normalt placeras på, har varit attraktiva som boplatslägen och begravningsplatser under tidernas lopp (se Räf 2004). Vid en utredning inför uppförande av tre vindkraftverk inom fastigheterna Borringe 11:1 och Boberg 4:1 i socknarna Fornåsa och Älvestad, grannar till Skeppås socken, påträffades boplatslämningar (RAÄ 76, Fornåsa sn). Utredningen resulterade i att ett av kraftverken flyttades för att undvika vidare åverkan på de framkomna lämningarna (Nyberg 2007).

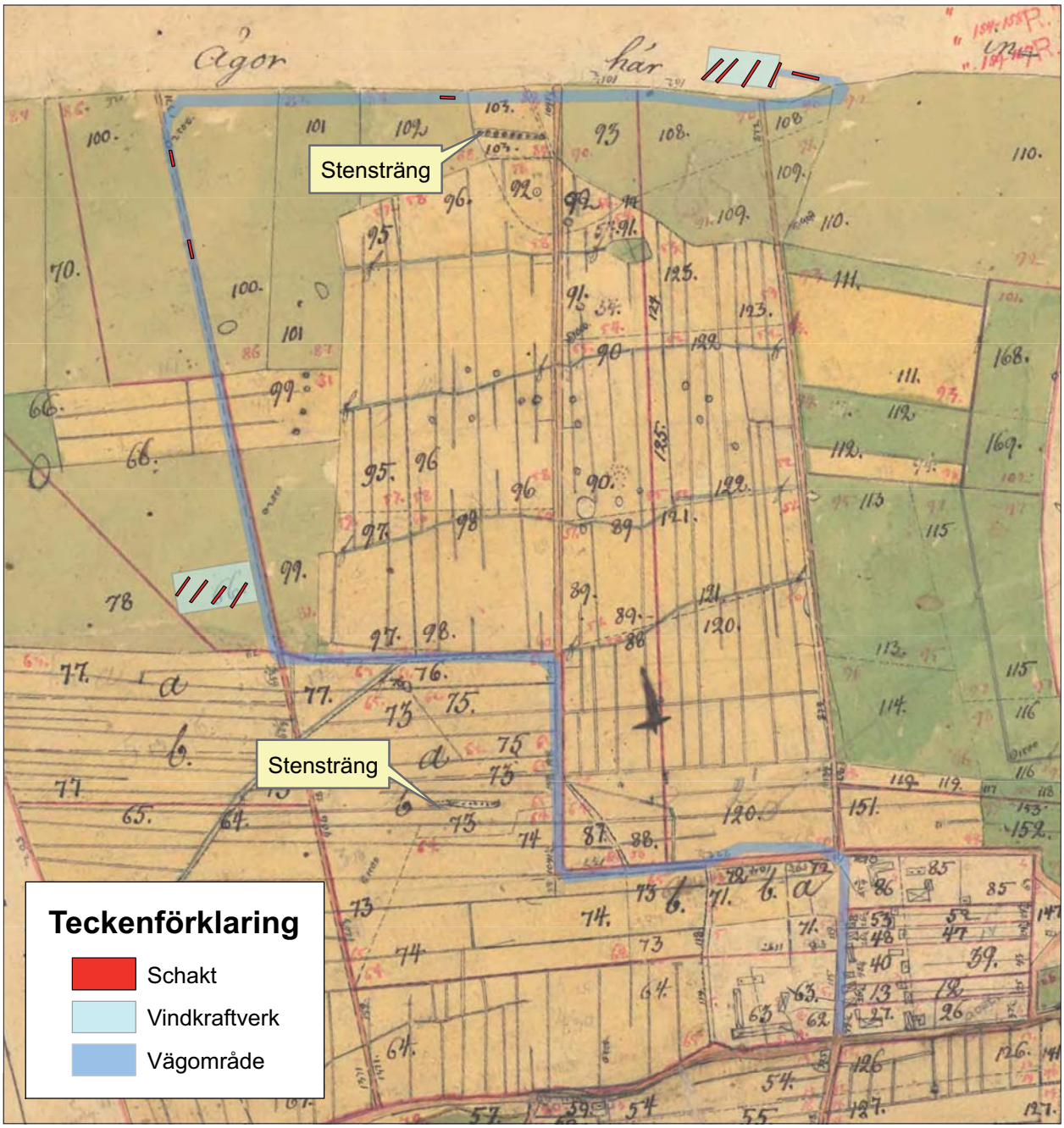

Figur 4. Enskifteskarta från år 1827 (rektifierad) över Lottstad med undersökningsområdena markerade (LMM 05-skp-28). Skala 1:5000.

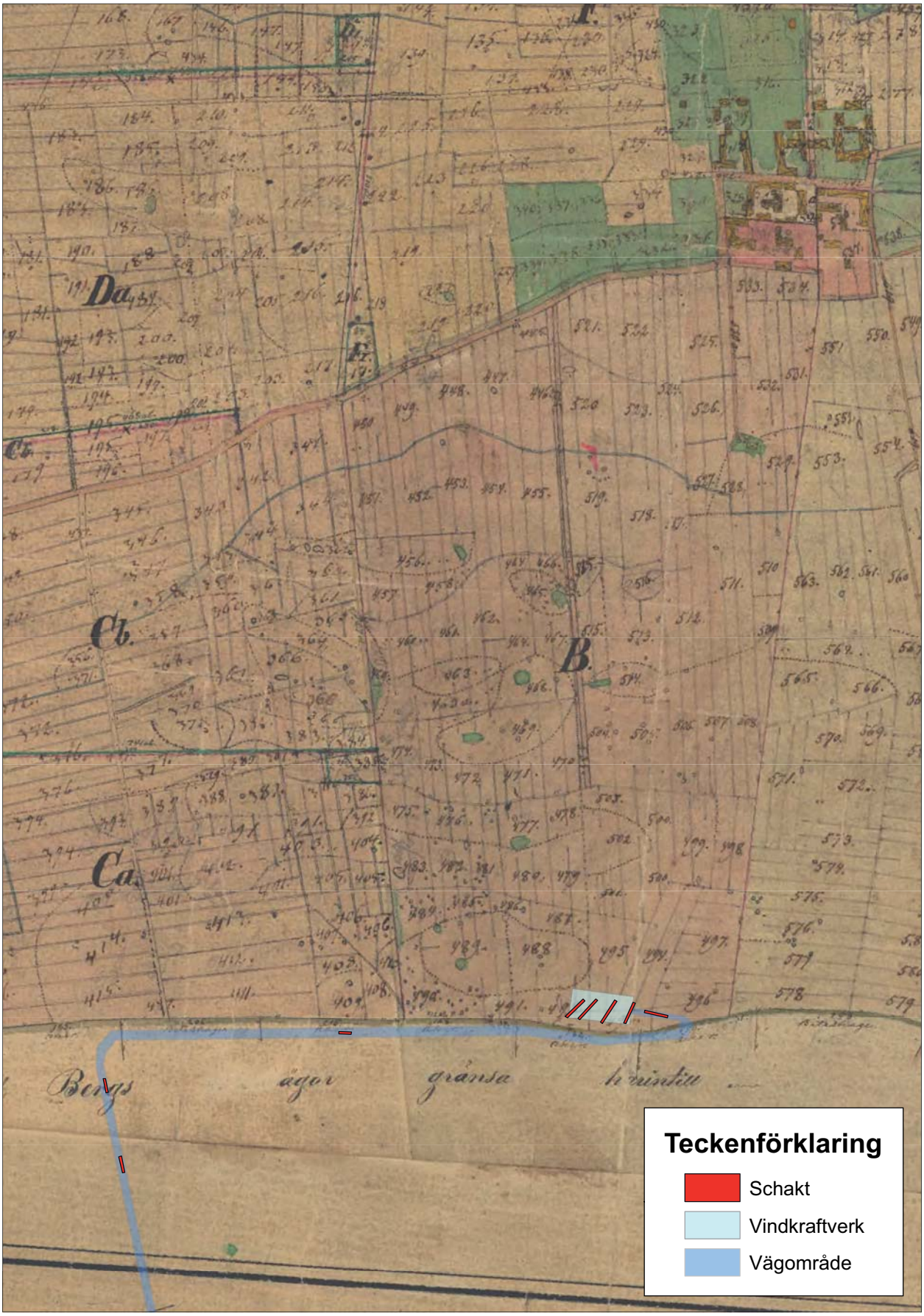

Figur 5. Laga skifteskartan från år 1858 (rektifierad) över Vävinge med undersökningsområdena markerade (LMM 05-skp-39). Skala 1:5000.

Lottstad finns omnämnt som by redan 1368 (*ludhstadhum, hvdstadhwm*, SDHK 9295) och nämns återigen år 1399 (*Ludhstadha*, SDHK 15248). På storskifteskartan från år 1760 kan man se att Lottstad by bestod av fem gårdar (LMM 05-skp-7). På kartan kan man se en stensträng utritad på fältet väster om byn. Denna stensträng återfinns även på enskifteskartan från år 1827 där det dessutom finns en stensträng/mur utritad nordnordväst om byn, nära gränsen till Vävinges ägor (LMM 05-skp-28). Stensträngen/muren är inte utritad på 1760 års karta men längs dess sträckning löper dock en kortare väg.

De aktuella platserna för planerade vindkraftverk ligger enligt de historiska kartorna i flack åkermark.

Syfte

Syftet med den arkeologiska utredningen etapp 1 och 2 var att fastställa om fast fornlämning fanns inom området och kunde komma att beröras av eventuell exploatering. Påträffade fornlämningar skulle beskrivas så långt som möjligt. Om det inom ramen för den arkeologiska

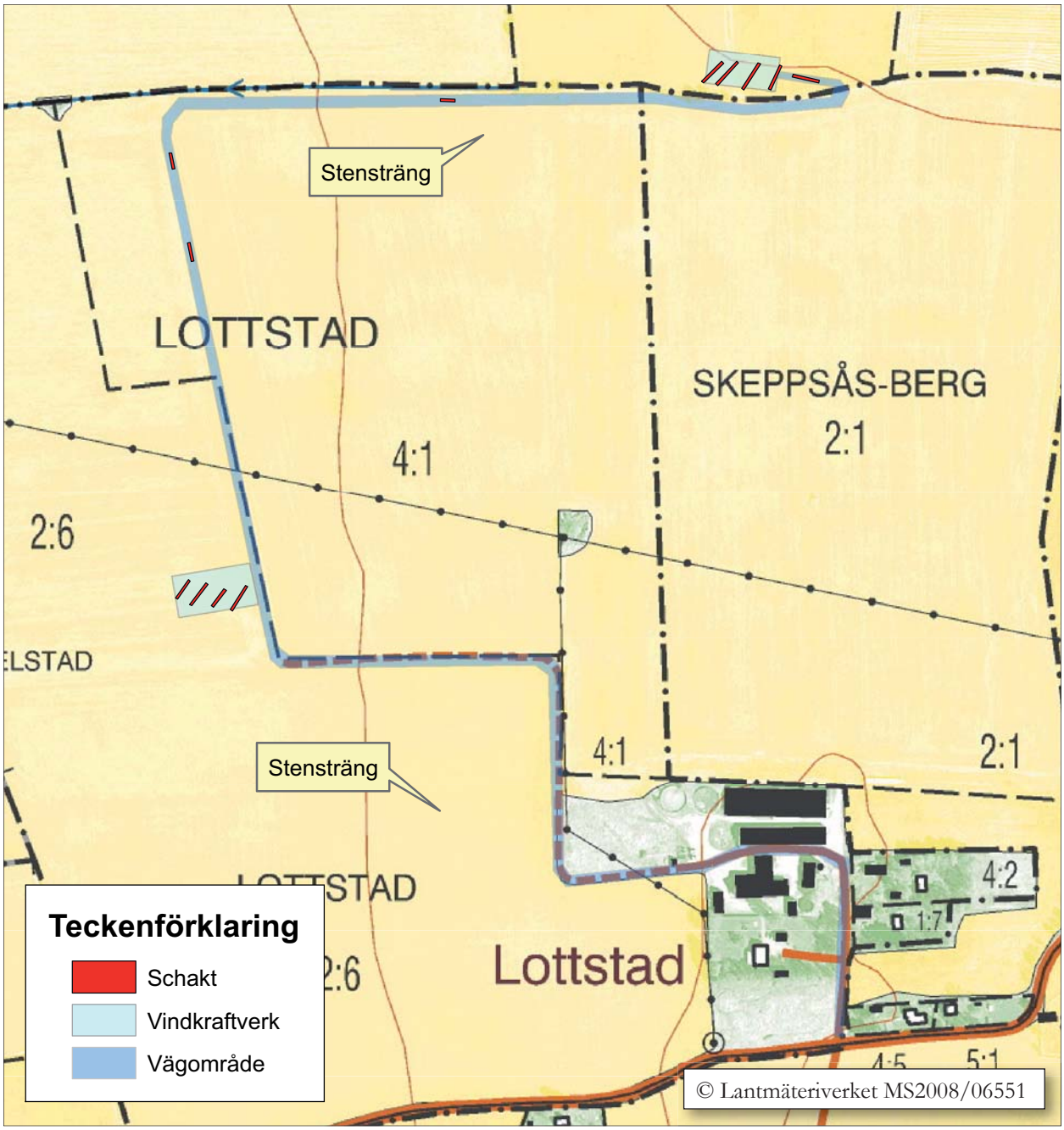

Figur 6. Utdrag ur Fastighetskartan, blad 64F 7b NV, med undersökningsområden och schakt markerade. Skala 1:5000.

utredningen var möjligt att avgränsa framkomna fornlämningar skulle detta göras.

Resultatet av den arkeologiska utredningen skulle kunna ligga till grund för en bedömning av utredningsområdets kunskapspotential samt kunna användas som ett fullgott underlagsmaterial i en fortsatt besluts- och planeringsprocess.

Metod och dokumentation

Utredningen kom att innehålla tre huvudmoment:

- Kart- och arkivstudier.
- Sökschaktsgrävning av utredningsområdet.
- Sammanställning av resultaten i rapportform.

Kart- och arkivstudierna syftade till att ge en kulturhistorisk bakgrundsbild av området. Den arkeologiska utredningen, etapp 2, utfördes i form av en sökschaktsgrävning. Tolv sökschakt grävdes med maskin på utvalda platser inom exploateringsområdet. Schakten hade en varierande längd mellan 12-23 m och ett djup på mellan 0,25-0,45 m samt en bredd på 2 m. Schakt 1-5 grävdes på fastigheten Vävinge 6:2 och schakt 6-12 grävdes på fastigheten Lottstad 2:6.

Dokumentation av schakt och anläggningar gjordes med GPS-inmätningar, profilritningar och fotografering. Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.

Resultat

Vindkraftverk 1, Vävinge 6:2

Schakt 1 (22 x 2 m)

Matjordslagret bestod av en gråbrun, siltig lera vilket hade en mäktighet om ca 0,22 m. Undergrunden var en beige, siltig lera.

Den sydöstra delen av schaktet korsades av ett dräneringsdike (A1) vilket löpte i öst-västlig riktning. Diket var ca 0,5 m brett och bestod av beige, lerig sand och stenar

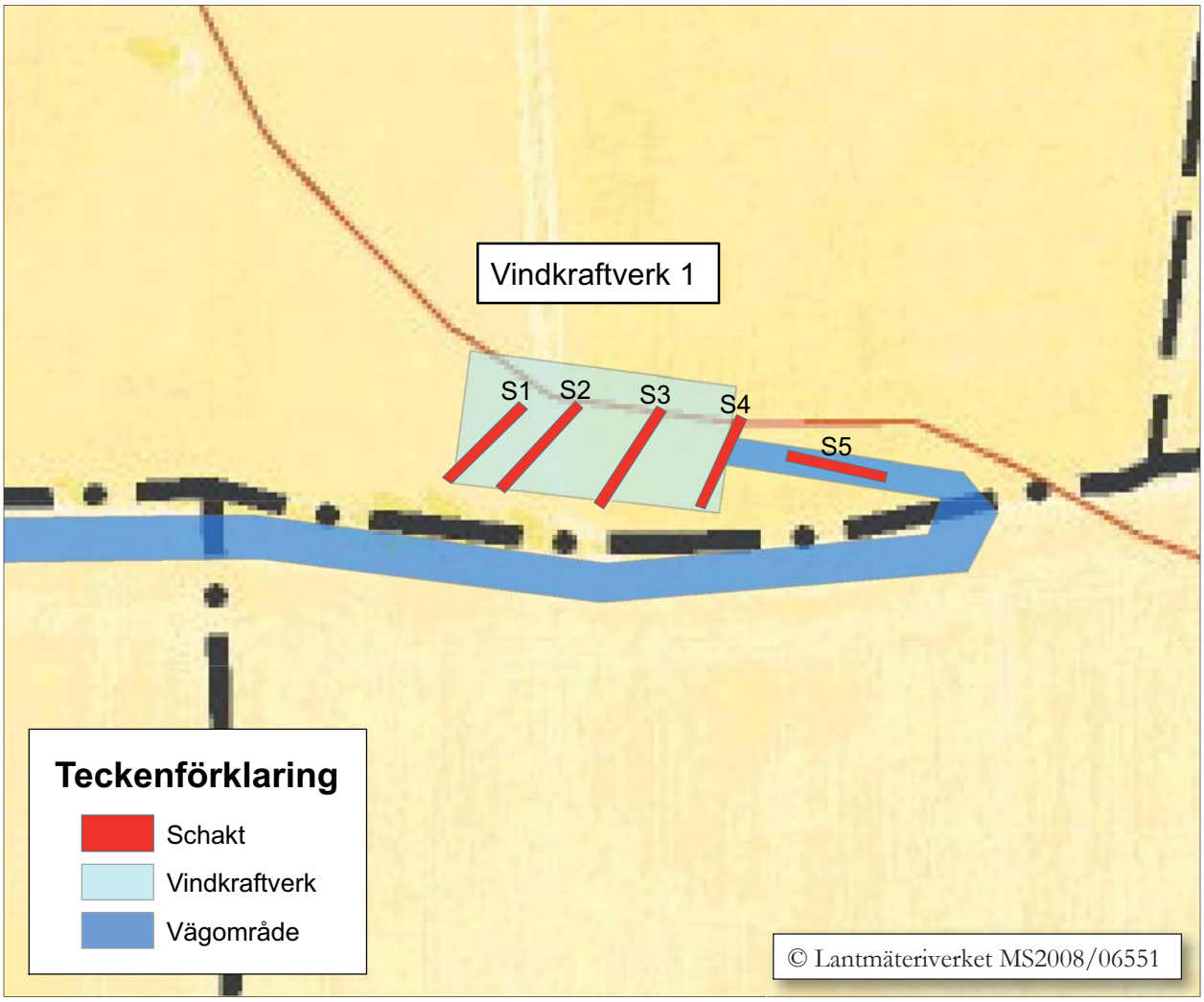

Figur 7. Schakt 1-5 markerade på Fastighetskartan, blad 64F 7b NV. Skala 1:1500.

i storleken 0,05-0,20 m i diameter. Detta dräneringsdike är känt av markägarna och löper från ett impediment i öster till en sänka i väster.

Schakt 2 (23 x 2 m)

Matjordslagret bestod av en gråbrun, siltig lera vilket hade en mäktighet om ca 0,25 m. Undergrunden var en beige, siltig lera.

Dräneringsdiket (A2) från schakt 1 fortsatte även i detta schakt i öst-västlig riktning. Bredden och fyllningen var den samma som i schakt 1 men stenarna var något större: 0,10-0,40 m i diameter.

Två mörkfärgningar framkom även. A3 var en halvcirkelformad grop om ca 0,35 x 0,20 m med en mörkgrå lera som fyllning. A4 hade en orgelbunden, avlång form om ca 0,75 x 0,18 m med likadan fyllning som A3.

De två mörkfärgningarna överensstämmer ganska väl med diken som finns markerade på Laga skifteskartan från år 1858 (se figur 9). Tolkningen är därmed att detta är djupa rester efter dessa diken.

Schakt 3 (23 x 2 m)

Matjordslagret bestod av en brun lera vilket hade en mäktighet om ca 0,27 m. Undergrunden var en beige, siltig lera.

Dräneringsdiket (A5) från schakt 1 och 2 framkom även i detta schakt. Bredden och fyllningen var den samma som i de andra schakten och stenarna var ca 0,15-0,30 m i diameter.

Strax norr om dräneringsdiket löpte ett ca 0,2 m brett dike (A6) i nära nord-sydlig riktning. Dikets fyllning bestod av en mörkgrå lera. Det finns inga diken på 1858

Figur 8. Schakt 2 med anläggning 4 närmast och anläggningarna 3 och 2 bortom. Mot sydväst. Foto Mats Magnusson.

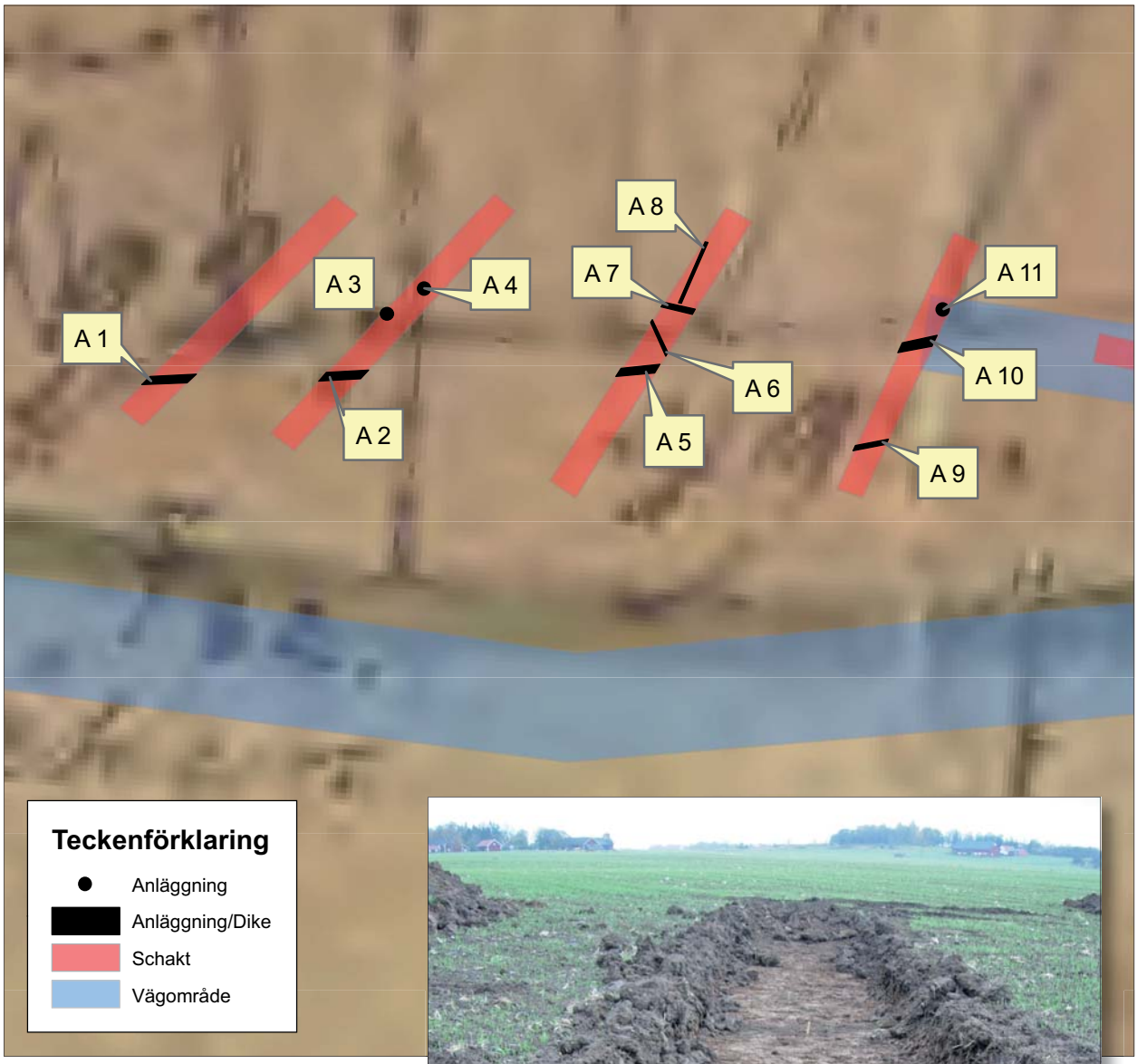

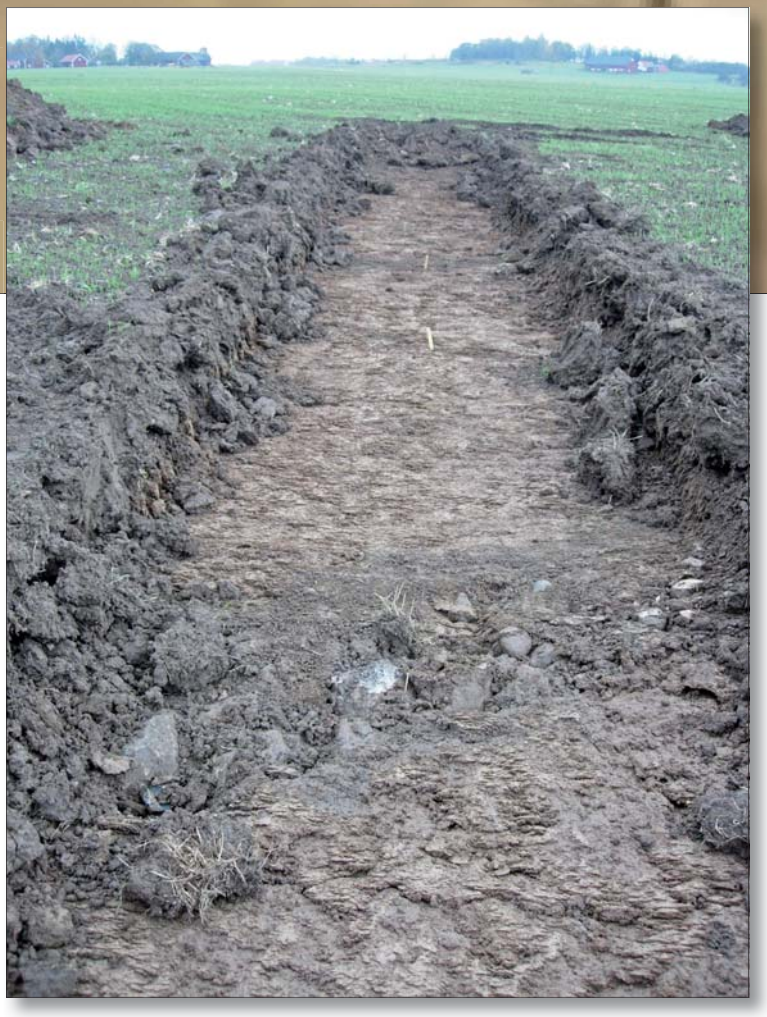

Figur 9, ovan. Schakt 1-4 med anläggningar markerade på Laga skifteskartan över Vävinge från år 1858 (LMM 05-skp-39). Skala 1:500.

Figur 10, t h. Schakt 3 med dräneringsdiket i förgrunden och anläggningarna 6-8 bortom. Mot nordöst. Foto Mats Magnusson.

års karta som stämmer med A6 men det är sannolikt även detta någon form av tegindelnings- eller dräneringsdike.

A7 och A8 var två diken som löpte i vinkel mot varandra. Båda hade en fyllning av mörkgrå lera men bredden skiljde sig åt då A7 var ca 0,4 m brett medan A8 var ca 0,2 m brett. De båda dikena överensstämmer ganska väl med de utritade dikessystemen på 1858 års karta (se figur 9).

Schakt 4 (20 x 2 m)
Matjordslagret bestod av en gråbrun lera vilket hade en mäktighet om ca 0,27 m. Undergrunden var en beige, siltig lera.

I den södra delen av schaktet korsade ett dike (A9) i öst-västlig riktning. Det var ca 0,35 brett och hade en fyllning bestående av grå lera. Diket stämmer inte med något som finns utritat på 1858 års karta.

A10 var en fortsättning på dräneringsdiket från de andra schakten. Det var även här ca 0,5 m brett, hade en fyllning av beige, lerig sand och stenar i storleken 0,10-0,20 m i diameter.

En mörkfärgning (A11) framkom i den norra delen av schaktet. Mörkfärgningen var oregelbunden, ca 0,13 x 0,08 m stor, och hade en gråflammig lera som fyllning. Anläggningen kan vara ett störhål eller en rest av ett dike. Enligt 1858 års karta ligger mörkfärgningen utmed ett markerat dike (se figur 9).

Schakt 5 (19 x 2 m)
Matjordslagret bestod av en gråbrun lera vilket hade en mäktighet om ca 0,30 m. Undergrunden var en beige, siltig lera. Inga anläggningar påträffades.

Tillfartsväg, Lottstad 2:6

Schakt 6 (12 x 2 m)
Matjordslagret bestod av en brun jord vilket hade en mäktighet om ca 0,40 m. Undergrunden var en beige, siltig lera. En anläggning som visade sig vara ett stenlyft utgick.

Schakt 7 (14 x 2 m)
Matjordslagret bestod av en grå lera vilket hade en mäktighet om ca 0,22 m. Undergrunden var en beige lera. Inga anläggningar påträffades.

Schakt 8 (14 x 2 m)
Matjordslagret bestod av en grå lera vilket hade en mäktighet om ca 0,25 m. Undergrunden var en beige lera. Inga anläggningar påträffades.

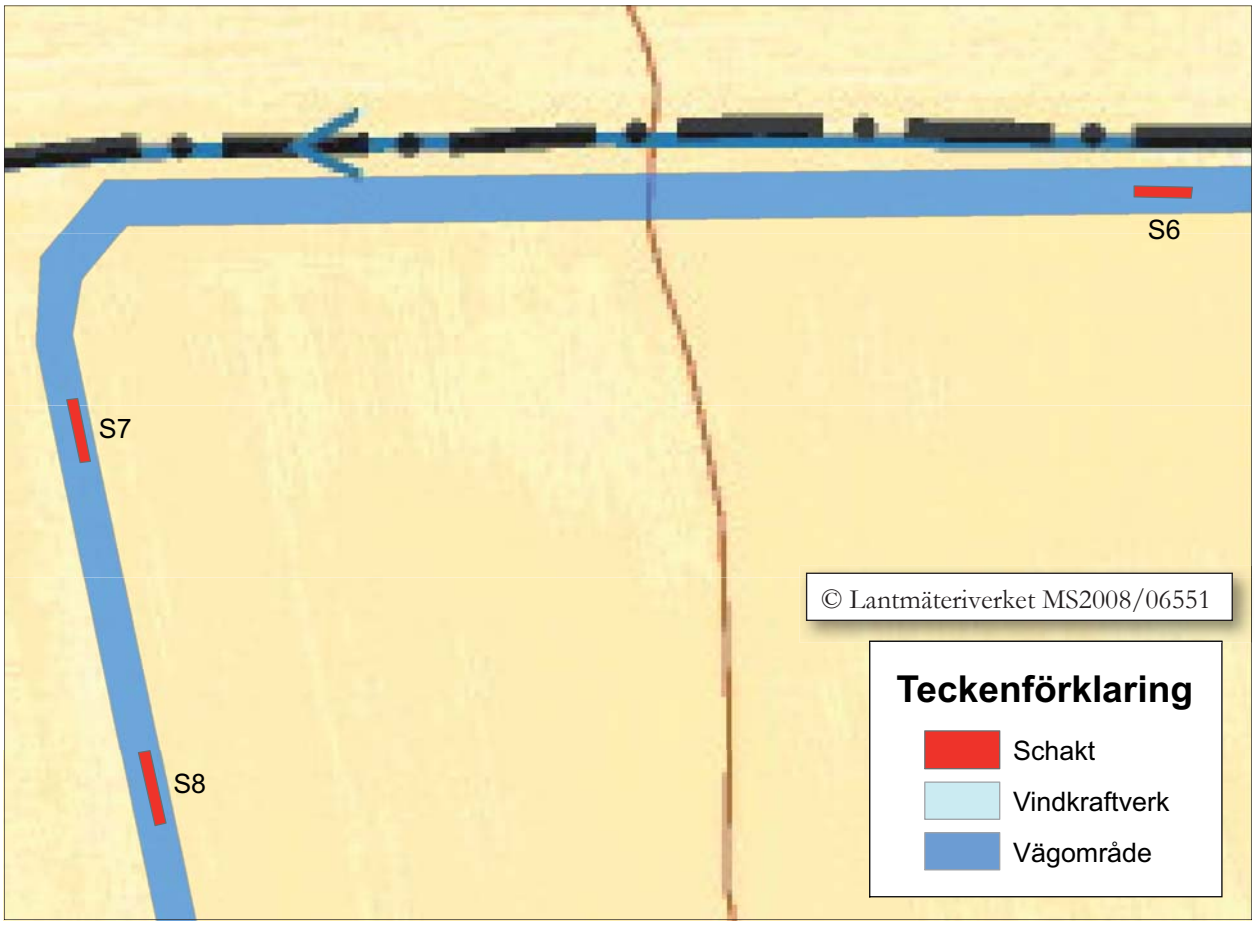

Figur 11. Schakt 6-8 markerade på Fastighetskartan, blad 64F 7b NV. Skala 1:1500.

Schakt 9 (20 x 2 m)
Matjordslagret bestod av en grå lera vilket hade en mäktighet om ca 0,20 m. Undergrunden var en beige lera. Inga anläggningar påträffades.

Schakt 10 (16 x 2 m)
Matjordslagret bestod av en grå lera vilket hade en mäktighet om ca 0,22 m. Undergrunden var en beige lera. Inga anläggningar påträffades.

Schakt 11 (19 x 2 m)
Matjordslagret bestod av en grå lera vilket hade en mäktighet om ca 0,22 m. Undergrunden var en beige lera. Inga anläggningar påträffades.

Schakt 12 (18 x 2 m)
Matjordslagret bestod av en grå lera vilket hade en mäktighet om ca 0,22 m. Undergrunden var en beige lera. Inga anläggningar påträffades.

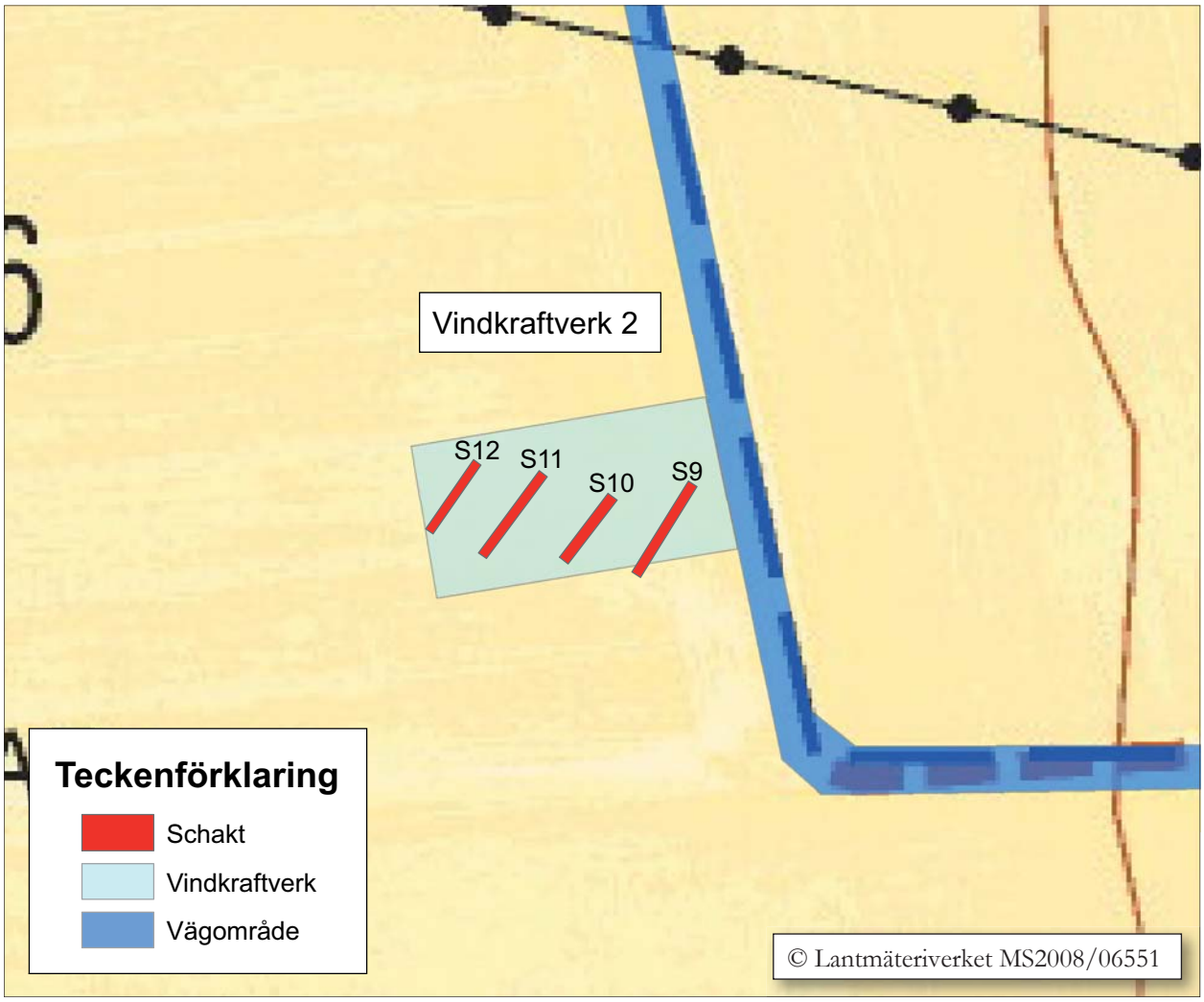

Figur 12. Schakt 9-12 markerade på Fastighetskartan, blad 64F 7b NV. Skala 1:1500.

Slutsatser och åtgärdsförslag

Vindkraftverk 1 på Vävinge 6:2

De påträffade anläggningarna kan i de flesta fall härledas till diken som finns markerade i äldre kartmaterial. De två diken (A 6 och A 9) som inte överensstämmer med laga skifteskartan från år 1858 bör även de ses som tegindelnings- eller dräneringsdiken från historisk tid. Dessa kan möjligen ge en bild av en äldre tegindelning än den som finns på 1858 års karta, men dessa strukturer kommer även fortsättningsvis att finnas bevarade runt vindkraftverket. Östergötlands museum bedömer att inga ytterligare åtgärder kommer att behövas.

Tillfartsvägen på Lottstad 2:6

Vägen följer till stor del äldre vägsträckningar och inget av arkeologiskt intresse framkom utmed de sträckor som undersöktes. Östergötlands museum anser att tillfartsvägen inte kommer att skada dold fornlämning.

Vindkraftverk 2 på Lottstad 2:6

Då inget av arkeologiskt intresse framkom i de fyra schakt som grävdes på platsen för det tänkta vindkraftverket kunde Länsstyrelsen Östergötland, på Östergötlands museums inrådan, tillåta att byggnation av anläggningen påbörjades omedelbart.

Referenser

Nyberg, P. 2007. *Borringe 11:1 och Boberg 4:1*. Arkeologisk utredning etapp 1 och 2. Östergötlands länsmuseum, Rapport 2007:93. Linköping.

Räf, E. 2004. *Arkeologi i blåsväder. Vindkraftverk och anslutande elkablar*. Arkeologiska utredningar och förundersökningar. Östergötlands länsmuseum, Rapport 2004:21. Linköping.

Lantmäterimyndigheternas arkiv (LMM):

Akt: 05-skp-7. Storskifte Låssta 1760 (1764).

Akt: 05-skp-28. Enskifte Låsta 1827.

Akt: 05-skp-39. Laga skifte Väfvinge 1858.

Svenskt diplomatariums huvudkartotek över medeltidsbreven (SDHK). http://62.20.57.212/ra/medeltid/soksida.html

Fornminnesregistret (FMIS). http://www.raa.se/cms/fornsok/start.html.

Tekniska uppgifter

Fastigheter	Lottstad 2:6 och Vävinge 6:2
Socken	Skeppsås
Kommun	Mjölby
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnummer	Invid RAÄ 1, 3, 4, 5, 6 m fl
Ekonomiska kartans blad	647 51 10 (64F 7b NV)
Koordinater	N 6478427-6477660, E 512833-512299
Koordinatsystem	SVEREF99 TM
Typ av undersökning	Arkeologisk utredning etapp1 och 2
Länsstyrelsens dnr	431-408-10
Länsstyrelsens handläggare	Magnus Johansson
Länsstyrelsens beslut	2010-02-15
ÖLM dnr	56/10
ÖLM projektnr	531068
Uppdragsgivare	VävingeVind AB
Kostnadsansvarig	VävingeVind AB
Projektledare	Mats Magnusson, Fredrik Samuelsson
Rapportarbete	Mats Magnusson
Fältarbetstid	2011-10-19--20
Totalt undersöktes	Ca 440 m²/220 löpmeter
Fynd	-
Foto	Digitala
Analyser	-
Grafik	Mats Magnusson
Renritning	Lasse Norr
Grafisk form	Lasse Norr

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.

Ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriverket MS2008/06551
ISSN 1403-9273 Rapport 2011:85 © Östergötlands museum

Anläggning	Schakt	Typ	Datering
1	1	Dräneringsdike	Efterreformatorisk tid
2	2	Dräneringsdike	Efterreformatorisk tid
3	2	Mörkfärgning	Efterreformatorisk tid
4	2	Mörkfärgning	Efterreformatorisk tid
5	3	Dräneringsdike	Efterreformatorisk tid
6	3	Dike	Historisk tid
7	3	Dike	Efterreformatorisk tid
8	3	Dike	Efterreformatorisk tid
9	4	Dike	Historisk tid
10	4	Dräneringsdike	Efterreformatorisk tid
11	4	Mörkfärgning	Efterreformatorisk tid

A3 mot S

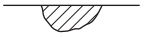

Skala 1:20

A4 mot S

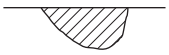

A11 mot S

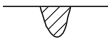

Under oktober 2011 utförde Östergötlands museum en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 inför uppförandet av vindkraftverk på fastigheterna Lottstad 2:6 och Vävinge 6:2 i Skeppsås socken, Mjölby kommun, Östergötlands län. Inledningsvis utfördes en kart- och arkivgenomgång över området. Därefter drogs sökschakt på de två platserna för de tänkta vindkraftverken liksom på delar av den tillfartsväg som skulle dras mellan dessa. På den ena undersökningsplatsen framkom flera diken och gropar som sannolikt har efterreformatoriska dateringar. Totalt drogs tolv sökschakt vilka tillsammans täckte en yta av ca 440 m^2. Inga fynd tillvaratogs.

ISSN 1403-9273 Rapport 2011:85